

АСКЕТСКО

митрополит **Наум** (*синаксис*)

ЗА ПРЕЧКИТЕ ВО ДУХОВНОТО РАСТЕЊЕ

За судењето и осудувањето

Да го искористиме крајот на оваа и почетокот на новата административна година, пак и пак да ставиме почеток на ново покајание. Нешто што сме должни (што е потребно) да го правиме не само на почетокот од секоја година туку и на почетокот на секој месец, секоја седмица, секој ден, секој час, па ако е можно молитвено и во секој миг од нашиот живот, ако сакаме да напредуваме во процесот на духовното преобразување и добивање на дарот на умносрдечната молитва.

На тој пат кон здобивање на молитвата постојат три главни пречки што треба да бидат совладани и коишто стојат наспроти трите основни монашки правила во духовниот живот.

Прва пречка е непослушанието кон духовниот отец, која стои наспроти правилото за послушание, односно наспроти правилото за непоистоветување со нашите желби, помисли и чувства и нивната редовна проверка со духовниот отец. Втора пречка е судењето и осудувањето на ближниот, таа е спротивна на правилото за правилна исповед, чие пак начело гласи: 'јас сум виновен за сè'. И третата пречка е неконтинуираниот аскетско-исихастички подвиг во периоди на повлекување на благодатта, стои наспроти правилото за континуираност во подвигот токму во тие периоди, со што ќе покажеме синовски, а не наемнички однос кон Бога и ќе го искористиме тој од Него даруван период за наше духовно растење и восовршување.

Живеејќи во манастир упатени сме (макар и само надворешно) да ги почитуваме правилото за послушание (без тоа не би ни можеле да живееме во манастир) и правилото за континуиран аскетско-исихастички подвиг, коешто го исполнуваме ако ништо друго барем во минимална форма со придржување кон манастирскиот типик што важи за сите коишто живеат во манастирот.

Затоа, немајќи многу простор за овие две пречки, за 'надворешно непослушание' и 'неконтинуиран подвиг', забележуваме дека во процесот за добивање на умноср-

ИСИХАСТИЧКИ

дечната молитва СУДЕЊЕТО И ОСУДУВАЊЕТО на ближниот се јавува како главна пречка на тој пат.

Веднаш да кажеме дека гревот на судење и осудување произлегува од главната подгрупа на страста себелубие, а тоа е страста на гордоста, или славољубието, или високото мислење за нас самите.

Постојат уште две подгрупи на страста себелубие: страста на среброљубието и страста на сластољубието. За нивното, пак, негување во услови на манастирско живеење нема многу простор, така што уште еднаш го потврдуваме укажаниот заклучок дека главната страст против која треба да се бориме е славољубието, односно гордоста, односно високото мислење за нас самите, како причина за гревот на судење и осудување.

Судењето и осудувањето може да се пројават:

- прво, како надворешна манифестација на болеста, директно преку збор или дело;
- второ, како внатрешна состојба на духот, пројавена во вид на внатрешно непослушание и судење и осудување на духовниот отец и на нашите ближни.

За развивањето на оваа страст многу придонесува општиот амбиент, атмосфера на судење и осудување што владее денес во светот околу нас. Се спроведува преку гревот на празнословие и оговарање.

Трашања / пречки / примери

АСПЕКТИ

З а директно судење и осудување, преку збор и со дело, не би требало ни да стане збор меѓу нас монасите, со оглед дека со својот живот се трудиме да ги подражаваме небесните ангели. Впрочем, прв предуслов во процесот на очистување на срцето е да престанеме да грешиме со збор и со дело. Но за нас е особено важно да обрнеме внимание на судењето и осудувањето како главна причина за внатрешното непослушание кон нашиот старец и како однос кон нашите ближни. Особено е важен и почеток на сè е односот со нашиот старец.

Надворешно може и да ги исполнуваме нештата што од нас ги бара старецот, а внатре во себе да не се согласуваме со тоа и да се бунтуваме, некогаш дури и да ги исмеваме таквите одлуки мислејќи дека ние тоа подобро го знаеме или го можеме од старецот. Тоа покажува дека всушност го судиме и го осудуваме нашиот старец, односно не знаеме што правиме во манастирот, превознесувајќи се над него во помислите. А целта на послушанието е токму спротивна на оваа страст на умот: нашиот горд, расеан и затемнет ум да го смириме, да го собереме и да го просветлиме преку послушанието.

Без внатрешно послушание кон старецот и кон сите ближни (во рамките на првото), нема монашки живот и нема умносрдечна молитва.

А С К Е Т С К О

Освен тоа, рековме дека живееме во една општа атмосфера на судење и осудување, којашто дава многу погодно тло за развивање на оваа болест. Културата на денешната цивилизација раѓа болни луѓе, луѓе со високо мислење за себе (иако во најголем број случаи реална основа за такво мислење и не постои) кои многу лесно си земаат за право да им судат на останатите луѓе и да осудуваат. Погледнете ги весниците, телевизиите, меѓусебните разговори..., сè се сведува на пројава на судење и осудување.

Духот на судењето и осудувањето, кој го повикуваме со чинење на истоимената наша страст и кој цврсто се приврзува кон неа, е најблизок на духот антихристов, затоа што се бори да го заземе Христовото место на единствен Судија на живите и на мртвите. Ниеден друг дух не е толку сличен на духот на антихристот како духот на судењето и осудувањето. Не можеме со таква страст и со таков дух во себе да си го очистиме срцето.

Христос е единствениот наш Судија.

Затоа, да се трудиме гревот на судење и осудување да не ни се провлекува ниту надворешно, преку зборови и дела, ниту како внатрешна состојба на духот и внатрешно непослушание, ниту да му овозможуваме услови за владеење како општа атмосфера на живеење.

Не само што не треба да учествуваме во создавањето на еден таков амбиент туку дури и ако случајно се најдеме во него, должни сме да го оневозможиме со нашето побожно однесување. Во спротивно, духот на антихристот којшто го опишавме ќе го заземе просторот околу нашето срце, а заради страста на судење и осудување што ја негуваме внатре во себе тој и понатаму ќе го држи местото каде што треба да се пројави благодатта на Крштението затворено ...како 'мерзост на запустението што седи на свето место'.

Спаренник

Се собра во една прилика собор во Скитот во врска со еден брат кој беше згрешил, та отците говореа а авва Пиор молчеше, потоа стана и излезе, па откако зеде една вреќа ја наполни со песок и си ја обеси на грбот, а кога стави во една крпа малку песок, зеде и ја носеше пред себе. Па кога отците го прашаа што му значи тоа, рече: „Оваа вреќа со многу песок, тоа се моите гревови, зашто се многу, и ги оставив зад себе за да не трпам заради нив и да не плачам. А еве, овие малку гревови на мојот брат се пред мене, со нив се бавам и ги осудувам. А не требаше вака да правам, но своите да ги ставам пред себе и за нив да се грижам и да Го молам Бога да ми ги прости.” ... А отците станаа и рекоа: „Така е, тоа е патот на спасението”.

И С И Х А С Т И Ч К И

ЗА ДВЕТЕ ЛЕПТИ

Гледајќи Господ Исус Христос како во црковната каса вдовицата ги пушта своите последни две лепти, рече: „Вистина ви велам, оваа бедна вдовица пушти повеќе од сите. Сите дадоа од својот вишок; таа пак пушти сè што имаше за својот живот”. Значи, таа, иако крајно сиромашна, даде сè што имаше, не од некој непотребен вишок. Затоа Господ вели „даде повеќе од сите”. (Марко 12, 42 - 44)

Што значи тоа „даде кога немаше” најдобро ќе разбереме ако ова евангелско случување го споредиме со промените што се случуваат во нашиот монашки живот. Во нашиот монашки, подвижнички живот понекогаш се случува, согласно Божјата Промисла за нас, благодатта отворено да ни содејствува во напорот да ги преобразиме нашите страсти, а понекогаш благодатта Божја се крие. Во првиот случај подвигот го совршуваме со неверојатна леснотија, а во вториот, ако некои од нас и го продолжуваат со истиот интезитет, тоа се случува со голем напор. Ние сме слични на вдовицата само во вториот случај, кога истрајуваме во подвигот, кога даваме во периодот на сокривање на отвореното дејство на благодатта.

Тоа давање во услови на сокриена благодат покажува однос на дете Божјо, градење на синовски, а не воспоставување на наемнички или трговски однос со Бога. Воспоставување трговски однос се случува секојпат кога во период кога имаме отворена помош од Божјата благодат се трудиме во подвигот, а во периодот на нејзиното сокривање го прекинуваме нашиот подвиг. Постапката на вдовицата од Евангелието ни го покажува патот на самоодрекување до самозаборава.

И навистина, ако сакаме да градиме правилен или совршен, односно синовски однос со Бога, треба да Му се принесеме до самозаборава, како што Самиот Тој нам ни се даде. Притоа треба да забораваме на самите себеси и да ги игнорираме сите свои чувства, мисли и желби, принесувајќи Му се Нему целосно и безусловно.

Како се случува тоа најдобро се гледа кога во молитвата забораваме на сè, во подвигот на собирање на умот. На оној, пак, којшто со умот молитвено пребива во срцето подолго време без расејување, откако ќе ја прекине молитвата му треба малку време за да си дојде на себе, да го распознае местото каде што застанал на молитва. Таа состојба на самозаборава најмногу личи на онаа што се забележува кај мачениците и кај јуродивите заради Христос, кои живејќи без каква и да е надеж насочена кон овој свет, се имаат потполно откажано од светот и од себеси, живејќи и умирајќи единствено за Господа. Слика на таквиот самозаборава заради Христа е и монашкиот живот, но само доколку се живее правилно.

За таа цел неопходно е да се избегаме од замката на самосозерцанието (самовнимание, самогледање, што е егоцентризам).

АСПЕКТИ

А С К Е Т С К О

Доколку го немаме духот на самоодрекување, ќе бидеме сконцентрирани на она што нам ни се случува, на тоа какви желби имаме, какви помисли нè окупираат, што чувствуваме, дали ни е добро во кој било поглед итн. Тоа е еден вид болна состојба на расеаност на умот којашто е плод на острастеноста на срцето (како духовен центар на нашето битие) и се манифестира, меѓу другото, како отвореност на сите наши сетила во потрага и кон восприемање на разни дразби што ни доаѓаат однадвор или однатре, сеедно, сè со цел да се чувствуваме добро.

Самосозерцанието е главната наша страст и болест преку која демонот нè држи врзани и нè води каде што сака, како бесловесни животни, секако далеку од срцето. На пример, ако постапуваме во духот на самосозерцание и наемништво, секогаш кога за време на молитвата нема да се чувствуваме добро ние ќе ја прекинеме молитвата. Со тоа само ќе покажеме дека ниту знаеме што правиме ниту пак знаеме што бараме, или најточно, Кого бараме за време на молитвата. Духот на самонабљудување ни се поткраднува и во моментите кога се восредоточуваме дури и на ефектите што ни се случуваат при молитвата. Истиот момент молитвата престанува.

Таквата состојба на егоцентризам можеме да ја надминеме само ако ги искористиме периодите на богооставеност (повлекување на благодатта), зашто само тогаш имаме прилика, трудејќи се во аскетски подвиг на самозабрав и себедавање, да покажеме синовски однос кон Бога. Притоа, во борбата против таа состојба на самосозерцание (егоцентризам) сè што правиме во однос на Господ и на ближните треба да биде со став на давање, а никако со став на земање.

Кога стоиме на молитва, сè (сите чувства, помисли и желби што сакаат да нè обземат) освен зборовите 'Господи Исусе Христе помилуј ме', кажувани со чувство на плач и покајание, односно освен заедницата и односот со Бога, значи сè друго, сметаме за прав. И воопшто сè што правиме во однос на Бога треба да биде со став на давање, давајќи се себеси без да бараме нешто, некакви духовни дарови или утеха за возврат.

Ние го бараме Него, а не Неговите дарови. И секогаш кога ќе заборавиме на себе во молитвата, ние ќе Го откриеме Него, затоа што никој не може да каже 'Господи Исусе Христе...' освен во Духот Свет (1 Кор. 12, 3).

За избавување од замката на самосозерцанието многу помага, во периодите на сокриеност на благодатта, особено кога целиот наш духовен и телесен подвиг е повеќе аскетски отколку благодатен и бара многу повеќе напор, сепак да продол-

И С И Х А С Т И Ч К И

ЕВАНГЕЛИЕ

толкување

НАЕМНИЧКИ, СИНОВСКИ / ОДНОСИ

жиме да се трудиме во придржувањето кон одредбите на манастирскиот типик: будење навреме, бдение, земање храна и вода само во времето определено за тоа, одење редовно на сите служби, стоење и поклони при молитвата, извршување на манастирските послушанија итн. Тоа е начин на наше давање и градење на синовски однос со Бога до самозаборавањето, што ни обезбедува процесот на чистење на срцето во манастирот минимално, но сигурно да се случува.

Го посети авва Лот ава Јосиф од Панеф и му рече: „Авво, според своите сили го вршам своето мало молитвено правило и мал пост, и молитвата и изучувањето на Писмото и тихувам, и колку што можам ги чувам своите помисли чисти. Што уште да правам?“ А старецот, кога стана, ги испружи своите раце кон небото, и прстите му станаа како десет огнени пламења. Па му рече: „Ако сакаш, сиот биди оган.“

старечник

Многу е важно правилно да се искористат периодите на повлеченост на благодатта (или богооставеност), бидејќи токму тие периоди, и само тие, ни се дадени за растење и напредок во духовното восовршување, за градење на синовски однос со Бога.

Тие периоди ни ги дарува Господ согласно Неговата Промисла за нас и не треба кон вака голем дар Божји да се однесуваме небрежно. Периодите во коишто Господ отворено нè посетува со Својата благодат се периоди во кои ни дава утеха и надеж, нè утврдува во духовното знаење, нè просветлува и ни дава на некој начин сила за претстојниот подвиг во времето кога благодатта ќе се повлече и кога се создаваат услови за наше активно духовно растење. Секогаш кога нема правилно, во континуиран аскетско-исихастички подвиг, да го поминеме периодот на богооставеност (сокривање на благодатта) треба да знаеме дека не сме го положиле испитот на синовска љубов и остануваме на сегашното ниво очекувајќи ја следната можност. Затоа, не е во духот на подвижништвото да ги пропуштаме овие периоди на кратковремена богооставеност, бидејќи тоа е само губење на драгоценото време, кога веќе живееме во манастир и животот Му го посветивме на Бога.

Уште еднаш да нагласиме дека главни периоди за духовно растење се периодите кога благодатта се крие (ни содејствува сокриено), бидејќи тие ни пружаат можност да ја победиме навиката за самосозерцание (односно страста на самољубието и егоцентризмот) и постојано чистејќи ги нашите срца да растеме, од сила во сила, како чеда Божји, а не да тапкаме во место како наемници.

А С П Е К Т И